REINAART DE VOS
CORALINE
NEVERWHERE
somberheid
Slangen

Reynaert op doortocht in Limburg

Een gesprek met Noël Slangen over zijn Reynaertcollectie

SOFIE MOORS

Noël Slangen en ik spreken af in het Limburgse Hasselt voor een interview over zijn verzameling Reynaertboeken. In een van de kantoren van de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM), waar Noël momenteel algemeen directeur is, waarschuwt hij me meteen: 'Ik ben enorm slecht in het onthouden van namen van auteurs en titels van boeken.' Een verwittiging die symptomatisch zal blijken voor de atypische verzamelaar die Noël is.

Noël Slangen (afb. 1), in een vorig leven communicatieadviseur van verschillende bedrijven en politieke partijen, was al vroeg gepassioneerd door literatuur. Hoewel hij op school niet altijd kon aarden, voelde hij zich tussen de boeken wel thuis. Noël vindt dat leerkrachten een afkeer voor literatuur soms in de hand werken door boeken te vroeg op te leggen. Hij betwijfelt dan ook of humaniorastudenten al klaar zijn voor het metaforische dierenepos *Van den vos Reynaerde*. Bepaalde leerlingen kunnen geïnspireerd worden, maar volgens hem is dat een minderheid. 'Het is zoals een kind een oester opleggen. Dat is genoeg om nooit meer een oester te eten.'

Noël kwam de middeleeuwse Reynaert dan ook niet via de schoolbanken op het spoor, maar wel via een klein boekje. 'Zo'n twintig jaar geleden kocht ik een geel boekje dat deel uitmaakte van een serie met allemaal uitgaven van oude geschriften.' Hij beschrijft de editie van Hubert Slings

Afb. 2. Cover van *Tekst in context*.

uit de reeks *Tekst in context* (1999) (afb. 2). Hoewel titels van boeken ver weg zitten, weet Noël nog heel precies dat hij de uitgave in Oostende kocht. 'In de internationale boekhandel die intussen – zoals zovele boekenwinkels – verdwenen is.' Het boekje met tekst en uitleg wakkerde zijn interesse aan, maar hij kreeg pas echt de smaak te pakken door de aankoop van een uitgave van Stijn Streuvels (Davidsfonds, M.CM.X.) in het antiquariaat *Snuffel*, gelegen in de Frans Massystraat te Hasselt. 'Het was een mooie grote uitgave met etsen van Gustave Van de Woestyne. Het verbaasde me dat het boek maar dertig euro kostte.' Vanaf toen begon Noël meer en meer te verzamelen. Hij bouwde zijn collectie voornamelijk op via de onlineveilingen van *Catawiki*.

Wat maakt dat Noël bij die minderheid hoort die wel geïntrigeerd raakt door de sluwe vos? Wat hij boeiend vindt aan *Van den vos Reynaerde* zijn de sterke aanwezigheid van metaforiek en de karakteristieke ritmiek. Het is dankzij dat metaforische karakter dat deze satire over hypocrisie volgens hem ook vandaag nog actueel is. Zo trekt hij heel wat parallellen tussen de hofcultuur en de huidige politiek. De dynamiek tussen koning Nobel en zijn hofhouding, die in het gevlij met de heerser komt, herkent hij in de onderlinge concurrentie tussen partijen die meer zouden bereiken mochten ze samenwerken. 'De andere dieren lopen hoog op met hun moraliteit, maar zijn ze werkelijk zoveel beter dan Reynaert?', vraagt Noël zich af. Zichzelf identificeert hij met Grimbeert de das,

een neef van Reynaert. 'Grimbeert probeert als enige de tegengestelden nog in een redelijke lijn te krijgen, zoals ik in mijn eerdere job als communicatieadviseur voor een politieke partij dikwijls moest doen.' Noël vindt het jammer hoe een letterlijke interpretatie Reynaert tot een schalkse, ludieke schelm simplificeert en zijn ambigue moraliteit op de achtergrond doet verdwijnen.

Ook spreekt hij zich teleurgesteld uit over hoe die bijzondere ritmiek altijd ontbreekt. 'Recente stripbewerkingen of musicals leggen de nadruk op betekenis in plaats van op muzikaliteit, wat maakt dat het verhaal uitleggerig wordt', verklaart hij. Zelf heeft hij getracht het anders te doen, maar zijn bewerking *Roofdier* had weinig succes. Hoewel hij het plot naar de bankencrisis omzette, behield hij het ritme en de dialoogstructuur van de originele tekst. Collega's en uitgevers vonden de herwerking maar niks. Ze stimuleerden hem om het verhaal op een hedendaagse manier te brengen, maar juist dat interesseerde hem niet. Het opzet was net om te laten zien hoe na al die eeuwen de tekst in zijn ware vorm nog niets van zijn actualiteit verloren heeft. De bewerking is nooit uitgegeven. 'Ik geef nooit iets in eigen beheer uit. Als niemand het wil uitgeven, betekent het dat het ook niet uitgegeven moet worden.' Noël legt niemand oesters op.

Het is in die oorspronkelijke, middeleeuwse tekst dat de balans tussen muzikaliteit en betekenis optimaal is, oordeelt Noël. 'Maar die Middelnederlandse zinnen lezen is werken', bekent hij, 'en als ik moet werken, ontgaat die muzikaliteit me weer voor een stuk.' Omdat er heel wat affiniteit met die oude taal nodig is om de schoonheid van het ritme te ervaren, gaat Noël voor zijn verzameling toch voornamelijk op zoek naar 'modernere' herwerkingen. Wat oude dingen betreft, zoekt hij naar mooi geïllustreerde boeken, maar zijn voorkeur gaat uit naar hertalingen en parodieën. Zo is Noël een enorme fan van het ritme in de rapversie *Reinaert de vos … gerapt* (2008) van Charlie May. Een andere bewerking die hij meermaals noemt, is de 'heel eigen vertaling' van Ernst van Altena, getiteld *Reinaert de vos, de middeleeuwse satire* (1979), met tekeningen van Bert Bouman en uitgegeven door Ploegsma. (afb. 3) 'Een

wit, vierkant boek', herinnert hij zich. 'Deze hertaling heeft nooit een heruitgave gekend en was daardoor bijna niet te vinden. Toen ik het boek uiteindelijk te pakken kreeg, was dat echt plezant. Ik was erg benieuwd naar hoe Van Altena, die toch een bepaalde reputatie had, het ritme had bewerkt.' Ook naar de fascistische, antisemitische parodie van Robert van Genechten uit het oorlogsjaar 1941, – 'die met die neushorens in de rol van Joden' weet hij – heeft hij lang gezocht.

'Mijn zoektocht focust steeds op inhoud, eerder dan op materiële schoonheid. Mijn interesse ligt voornamelijk bij tekstvarianten en het zoeken naar verschillen tussen versies. Soms koop ik een boek en ben ik teleurgesteld omdat het qua *content* weinig verschilt van wat ik al had. Dan zucht ik omdat die aankoop niet nodig was geweest.'

Een 'echte' verzamelaar streeft volgens Noël daarentegen naar een zekere volledigheid. Hij beschouwt zijn Reynaertcollectie daarom liever als een interesse, die bovendien allesbehalve compleet is: 'Ik gok dat ze bestaat uit een veertig, vijftigtal boeken primaire literatuur, en een even groot

aantal aan secundaire literatuur. En een metalen beeld van Reynaert die op bedevaart gaat. Dat is alles.' Het inventariseren van die bescheiden collectie is niet aan hem besteed. Hij lacht nonchalant terwijl hij vertelt hoe zijn verzameling 'een gezellig rommeltje' is. Hij heeft geen ex libris en het enige systeem dat hij hanteert, is dat hij alles op één grote legger plaatst, die zo geordend is dat hij er nog iets bovenop kan stapelen. Hij durft zelfs bekennen dat hij tevreden zou zijn met één mooi boek op die legger, en de rest op zijn e-reader. 'Daaruit blijkt dat ik geen echte verzamelaar ben. Echte verzamelaars houden niet van het digitale.' Al moet hij toegeven dat wat zijn strips van Marc Sleen en de werken van Neil Gaimen betreft, hij wel 'verzamelt' in de strikte zin van het woord, aangezien hij het zich niet kan voorstellen dat hij een van hun werken overslaat. 'Ik weet dat *bingewatchen* erg in de mode is, maar wat Reynaert betreft ben ik meer een zapper die op zoek is naar plezante dingen om zo nu en dan door te bladeren.'

Een stuk waar hij tussen het zappen door wel voor zou pauzeren, is de beperkte editie van Streuvels 'met die art-decoprenten'. Hij omschrijft de befaamde Stijn Streuvels-vertaling, genummerd uitgegeven door L.J. Veen te Amsterdam. Deze versie uit 1910 is vergezeld van een inleiding van Prof. Dr. J.W. Muller en verlucht met tekeningen door B.W. Wierink. Noël is ook in het bezit van de zestien kleurenlitho's die afzonderlijk, zonder tekst en in een onbekende oplage op de markt zijn gebracht. (afb. 4) 'Voor mij volstaat het om alleen die prenten te hebben.' Als Noël een goede vriend een cadeau moet geven, dan zou het dit stuk van Streuvels moeten zijn, al haalt hij meestal iets uit zijn stripcollectie. 'Iets echt cadeau geven moet immers altijd een heel klein beetje pijn doen. Bij Reynaert ervaar ik iets weggeven niet als een gemis.'

Al moet Noël toegeven dat er niet veel begeerden voor zijn Reynaertboeken zijn. Je hebt regio's die heel sterk Reynaertgebonden zijn, maar dat is niet zo voor Limburg. Wanneer iemand uit zijn familie of vriendengroep dan toch oog heeft voor zijn verzamelingen, apprecieert hij dat des te meer. Het stuk waar hij de leukste herinnering aan heeft,

is daarom een kerstcadeau van zijn vrouw. 'Zij heeft totaal niks met Reynaert, en toch lag de prentenboekversie van Koos Meinderts *De schelmenstreken van Reinaert de Vos* (2018) onder de kerstboom.'

Maar echt geloven in de verzameling doet zijn vrouw niet. Daarvoor is Noël te zelfbewust, in tegenstelling tot de echte verzamelaar. Die laatste heeft volgens hem de neiging om zichzelf en zijn omgeving iets wijs te maken. 'Ik wil collectioneurs niet teleurstellen', zegt hij verontschuldigend, 'maar wanneer de verzamelaar belooft iets waardevols op te bouwen, is dat volgens mij de verontschuldiging waarmee hij zijn levenspartner wil overtuigen dat de collectie niet voor niks is.' Het argument 'later is dat goed voor de kleinkinderen' gebruikt Noël bij zijn vrouw in elk geval niet meer. Hij lijkt zelfs weinig bekommerd over de vraag wat er 'later' met zijn collectie gebeurt. 'Op een veiling steken of weggeven. Wanneer ik er niet meer ben, sterft de generatie geïnteresseerden met mij mee. De vraag en dus de waarde daalt.' Horen we Noël voor het eerst spreken als econoom? Het lijkt een rol die moeilijk verzoenbaar is met die van literatuurliefhebber: 'Ik werk voor een economische ontwikkelingsmaatschappij en denk normaal altijd economisch, maar ik moet eerlijk bekennen dat ik dat bij een verzameling niet doe. Een verzameling is allesbehalve economisch.' Wanneer ik tot slot naar een tip voor beginnende verzamelaars vraag, luidt die nuchter: 'Zorg dat je er plezier in hebt, maar doe je financieel nooit pijn.' Een verzoening die een *hardcore* verzamelaar niet graag en niet gemakkelijk maakt, denk ik terwijl ons gesprek ten einde loopt. 'Ik word dan ook alsmaar minder een verzamelaar', beaamt hij.

Afb. 4. Steendruk van B.W. Wierink.

Vragen aan verzamelaars

Waarom ben je reynaerdiana beginnen verzamelen?

Hoe groot is de verzameling?

Wat verzamel je precies? Omschrijf je collectie.

Wat doe je met je verzameling?

Wordt ze geïnventariseerd?

Op een speciale manier geëxposeerd? Op één plaats?

Heb je een merkteken of ex libris?

Ga je dynamisch om met je collectie? Verkoop of ruil, schenking? Wat doe je met dubbele exemplaren?

Verzamel je nog andere zaken?

Heb je contact met andere Reynaertverzamelaars?

Herinner je nog je eerste object(en)?

Aan welke vondst heb je de leukste herinnering?

Wat is het meest waardevolle object uit je collectie?

Naar welke object(en) ben je heel speciaal op zoek?

Wat gebeurt er later met je collectie?